

Slovenski biografski leksikon. Urejuje Franc Ksaver Lukman. Šesti zvezek. V Ljubljani 1935. Založila Zadružna gospodarska banka.

Drugi snopič II. dela Slovenskega biogr. leksikona obsega gesla Mrkun—Peterlin, vsega kakih 300 imen, zbranih in obdelanih po načelih, ki so vodila pisce in urednika že pri prejšnjih zvezkih. Sodelavci so ostali približno isti kot v 1. snopiču II. dela. Novi so Andrejka Rudolf, Bradač Fran, Dobrovoljc Franc, Kozina Pavel, R. Ložar (ki na platnicah med pisci ni naveden), Trdina Silva, Wester Josip.

Večino imen iz starejše književnosti je zgoščeno, a pri tem vsestransko izčrpno obdelal prof. Kidrič, ki je za ta zvezek prispeval menda največ gradiva. Iz 16. stoletja je pomembnejši samo pisec prve katoliške slovenske knjige Pachernecker Lenart; bolj zanimiva kot za slovenstvo kakor koli pomembna pa je Oberburger Suzana, klarisinja s simpatijami za protestantizem. Iz dobe tik pred začetkom slovenskega preporeda je najpomembnejši slovenski literat, ki ima mesto v tem zvezku, Fr. Mih. Paglovec. Tega tuhinjskega župnika Kidrič tudi tu — kot že v prejšnjih delih — pravilno ocenjuje kot marljivega in zmožnega množitelja repertorija za potrebe cerkve brez prizadevanja za izpremembo jezikovno-kulturne prakse na Slovenskem in pritegnitev posvetnih panog v slovensko literarno obravnavo. Odlično mesto mu odkazuje zlasti zaradi oblikovne dovršenosti in iskrenosti cerkvenih pesmi. — Iz dobe preporeda so zanimive biografije ljubljanskih profesorjev Novaka Jožefa, Penzela in Peeseneggerja, ki se sicer dela za slovenski prepored niso vidno udeleževali, a so s preporoditelji občevali; zadnja dva sta bila zaradi svojega obširnega znanja vidni osebnosti v tedanji ljubljanski družbi. Iz Prešernove dobe je napisal Kidrič biografijo cenzurnega knjižnega revizorja Pauška Jurija, ljublj. kanonika, ki je v svoji popolni amuzičnosti, ozkosrčnosti in nekritičnosti obsodil Prešernovo pesem kot nihče pred njim, ne za njim in si pridobil glavni delež v boju proti »Kranjski Čbelici«. Članek vsebuje tudi zgoščene splošne podatke o predmarčnih cenzurnih razmerah in podroben opis Pauškovega revizorjevanja v letih, ko je izhajala »Kranjska Čbelica«. — V novejšo dobo sega nemški pisatelj in igravec, ahasversko nemirni duh Penn, ki mu je Kidrič pač predvsem zaradi njegovih prevodov Prešerna posvetil obširno biografijo in napisal pravično sodbo o njegovem burnem življenju in mnogostranskem delu.

Nekaj pomembnih biografij iz starejše dobe so napisali tudi drugi sodelavci: Dobrovoljc (Ch. Nodier), Baš (Muršec), Glaser (Anton Murko, Val. Orožen), Šlebinger (Oliban) i. dr. Tudi te se odlikujejo po izčrpnosti in točnih oznakah ter ocenah.

Pesnike in pisatelje novejše dobe obravnava prof. Fr. Koblar. Težišče njegovega dela je v prizadevanju, določiti pri posameznih pesnikih in pisateljih njihov pesniški tekst, v njegovih točnih, s finim estetskim okusom pisanih oznakah, pri katerih se ozira po možnosti tudi na rokopisno ostalino, ter v kratkih biografijah, ki pri tem niso nič manj vestno pisane (saj izrablja zanje tudi dostopno korespondenco). Poleg njegovega Rada Murnika, Antona Novačana naj omenim predvsem tudi Josipa

Ogrinca, Josipa Pagliaruzzija, Janka Pajka in Pavlino Pajkovo ter Luizo Pesjakovo. Obširna članka o Ogrincu in Pagliaruzziju znova opozarjata na ti dve imeni iz slovenske lit. preteklosti. Oba literata, prvi pisatelj iz dobe na početku slovenskega realizma, drugi pesnik z obširnim, še nepregledanim in v celoti neocenjenim pretežno lirskim pesniškim tekstom, bi zaslužila izdajo zbranega (ali vsaj izbranega) dela. Obširna in temeljita je Koblarjeva študija o ambicioznem in izobraženem, a prenemirnem in prevročekravnem ter zlasti v pogledu umetnosti amuzičnem slavistu, politiku, uredniku, filozofu-profesorju in tiskarskem podjetniku Janku Pajku. Pomen Pajkovega dela za slovensko slovstvo in politiko je Koblar izčrpno in pravično osvetlil, a njegova razprava bo tudi dobro izhodišče poklicnemu filozofu, ki ga bo morda kdaj zamikalo, da še podrobneje preišče in oceni vrednost Pajkovega prizadevanja v filozofiji.

V članku o Josipu Murnu, ki ga je v glavnem po svojem uvodu v Murnove Izbrane spise zgoščeno posnela dr. Silva Trdina, je v oznaki formalne in vsebinske strani Murnove pesmi nekaj trditev, ki jih bo pač treba revidirati. Nekatere od njih se že med seboj pobijajo. Trdinova trdi, da Murn, kar se tiče formalne plati pesmi, ni dozorel, da često ne more prikriti prirojene amuzičnosti, da se mu v nervozni gostobesednosti podobe razblinjajo, da mere nima v oblasti, da v prid ritmu zanemarja rime in s tem v zvezi tudi skrbno pisavo (= pravopis?). Zdi se mi, da je avtorica napisala zgornje trditve v pretiranem prizadevanju za »kritičen« odnos do vsega pesnikovega dela in za strnjeno sodbo o njem; v tem prizadevanju pa je sodbo o nekaterih nedozorelih pesmih in nedodelanih zapiskih poplošila na vse pesnikovo delo. Tako se ji je moglo pripetiti, da je označila celotno delo Murnovo z oznakami, ki morda res pritičejo zgoraj omenjenim nedozorelim in nedodelanim pesmim, nikakor pa niso sprejemljive za ono, kar je Murnovo najboljše in zaradi česar literarni zgodovinarji in esteti prisojajo Murnu tako edinstveno mesto v zgodovini slovenske lirike. Niti eden zgornjih očitkov ne zadene n. pr. prav nobene od 15 pesmi, ki jih je sprejel v antologijo »Slovenske sodobne lirike« Anton Vodnik — ako jih kajpak pravilno čitaš in jih ne meriš le s preveč mehanično-formalističnim merilom. — Pri oznaki vsebine Murnove pesmi bi bilo prav, če bi se avtorica bolj ozirala na dognanja R. Ložarja v uvodu k »Slov. sodobni liriki« (strani XVI.—XVIII.). Prepričan sem, da bodoči literarni zgodovinarji mimo njih ne bodo mogli iti.

Veliko število šolnikov, filologov, narodopiscev i. dr. je vestno obdelal dr. Janko Šlebingler; omenjam samo obširna članka o Navratilu in Perušku. Dr. Rudolf Kolarič pa je opisal in s stališča sodobnega slovanskega jezikoslovja kritično ocenil delo jezikoslovcev Davorina Nemaniča in Vatroslava Oblaka. S Prekmurci nas seznanja Vilko Novak. Nekatere teološke in nabožne pisatelje je prikazal urednik prof. Lukman sam (posebej omenjam Napotnika), druge Aleš Ušeničnik, frančiškane pa Angelik Tominec.

Glasbenike popisuje Stanko Premrl, likovne umetnike Francè Stele in Steska Viktor, zgodovinarje dr. Karel Capuder; poli-

tike in juriste dr. A. Pirjevec in prof. Polec Janko (posebne pozornosti je vredna slednjega obširna biografija znamenitega jurista in astrologa Pograjca Pegija); dr. Gogala Stanko je napisal daljši članek o prof. Karlu Ozvaldu. Glonar je poleg krajših člankov o tujejezičnih pisateljih napisal tudi obširno študijo o slavistu Matiju Murku. Dr. A. Piskernik pa je napisala biografijo botanika Alfonza Paulina in ocenila njegovo veliko delo.

Mnogo krajših in daljših člankov je bilo sestavljenih na podlagi osebnih podatkov še živečih slovenskih kulturnih delavcev.

Iz tega pregleda je že mogoče zaslutiti, kakšno veliko delo opravljajo urednik, sodelavci in založnica »Slovenskega biografskega leksikona« — in tudi s kakim čutom za odgovornost pred zgodovino ga opravljajo. Saj imajo taka velika podjetja pri narodih s tako skromnimi sredstvi vse več pomanjkljivosti, če se do takih del sploh povzpnejo. Jaz morem navesti le tu kako vrzelco, tam kako netočnost — ki so seveda neizogibne. Drugi bodo morda našli še kako malenkost. Ob Murnu sem nekaj takega že navedel. Zabeležim naj še k Šlebingerjevemu članku o Navratilu Ivanu: psevdonim Detomil je rabil Jeriša (gl. SBL I. 407/1) in ne Praprotnik, kakor razbiraš s str. 194/1; k Lukmanovemu članku o Novaku Josipu dodaj, da je bil prijatelj Levstikov in njegov pristaš v boju za kritiko (gl. SBL I. 654/1, Levstikov Zbornik itd.); v Kidričevem članku Oblak Luiza popravi, da ta pisateljica ni istovetna s »Slovenko«, ki je v Janežičevi »Slovenski Bčeli« objavila 15. febr. 1851 spis »Nedolžnost in sila«; ta spis je bil priobčen v 1. februarjski številki »Slovenske Bčele« 1851, napisala pa ga je Josipina Turnograjska. Logar Janez

Dr. Franc Derganc, *Svetozor*. Prvi zvezek izbranih esejev. Ljubljana 1936, str. 359. (Založila in natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.)

Komaj smo predelali Vidmarjev: »Moj pogled na svet«, že imamo pred seboj drugo delo »nepoklicnega opazovalca življenja«, ki ga je zgrabil »filozofski vrtinec« (5). Res! Derganca je »vrtinec« še bolj zgrabil ko Vidmarja, samo »filozofski« je ta vrtinec pač bore malo. Poskuša nam podati vsebino vsega svojega ogromno načitanega znanja iz področja medicine, geologije, mitologije, etnologije, sociologije, politike, zgodovine, vzgojeslovja, logike, spoznavne teorije, patologije, metafizike, verstvene filozofije itd. Razpravlja o francoskem in slovanskem intelektualizmu, o spominih na Kreka, o krizi socializma, o fašizmu, rasizmu, najobširneje pa o vzgojni metodi in o temeljih Tyrševe filozofije in Sokolstvu (186—348). Vso to raznoliko snov skuša na prav svojevoljni način, brez vsake znanstvene utemeljitve in logične vezi spraviti v neki enotni sistem »sotrudnorazvojne« ali »kolektivno-genetične« metode, »radikalnega empirizma« in »verizma«, ki se kot »trije vodilni motivi« v »ubrani simfonii« glasijo in ponavljajo v vedno novih, »osupljivih akordih« (294, 340).

Nekaj primerov te »ubrane simfonije Dergančevega izrazoslovja: »patološka narobnost« (10), »psihomaterializem« (11), »dušeduhovnost« (15), »noturizem«, »konoturizem« (53), »psihotip duševnega semena« (96), »nadmočno